

Job is op Een kruisteken over werk en loon?

Een opvallend voorbeeld van genrehuppel was de *boom* vorig jaar van boeken door journalisten en techneutschrijvers over wat allang een van de centrale thema's van sciencefiction is: de implicaties van kunstmatige intelligentie en automatisering. Maar de scienceshift verliep wel met een duidelijk verschil in grondtoon. Wanneer je vroeger androïden tegenkwam in verhalen van Philip K. Dick en Isaac Asimov waren dat vaak figuren die om een extra dosis sympathie vroegen: ze wilden in de eerste plaats mens worden – wat ze altijd ontzegd werd. De echte androïden aan onze horizon lijken daarentegen een veel zorgwekkender vooruitzicht.

Weinigen hebben die gemoedsstemming zo goed gevangen als Martin Ford in *The Rise of the Robots*. Ford, een Amerikaanse software-entrepreneur, heeft de toekomst gezien en het gaat niet marcheren. De toekomst gaat welvaart brengen maar werk vernietigen. Zijn punt is dat deze technologische revolutie verschilt van de vroegere. De meeste economen denken dat de huidige verschuiving gelijkt op de shift van landbouw naar industrie en vervolgens naar diensten. De IT-revolutie zou niet verschillend zijn. Het gaat allemaal volgens de natuurlijke cyclus van creatieve destructie.

Ford schiet twee grote gaten in deze optimistische kijk. Eerste gat: vorige schokken betroffen sommige sectoren van de economie, deze revolutie heeft een algemene weerslag. Geen enkele job, van gevangenisbewaker tot chirurg, is immuun. Wil je piloot worden, advocaat, trader of toch maar vakkenvuller, altijd zijn technologieën in je aantallen aan het snoeien, in sommige gevallen drastisch. In 2000

stelden de financiële diensten in New York 150.000 mensen te werk, in 2013 nog 100.000. In dezelfde periode zoefden de winsten in Wall Street omhoog. Meer dan 70 procent van alle aandelenhandel wordt nu wel uitgevoerd door algoritmes.

Of neem de sociale media. In 2006 kocht Google YouTube voor 1,65 miljard dollar. Youtube telde 63 werknemers. De prijs per werknemer kwam neer op 25 miljoen. In 2012 kocht Facebook Instagram (13 werknemers) voor 1 miljard dollar. Dat liep op tot 77 miljoen per werknemer. In 2014 kocht het WhatsApp (55 werknemers) voor 19 miljard dollar, of een duizelingwekkende 345 miljoen per werknemer.

Zulke hoge sommen zijn wel weinig troostvol en bemoeïgend voor de duizenden ingenieurs die tegenwoordig geen werk meer vinden in de VS. De dataservers van Facebook worden nu gerund door Cyborg, een softwareprogramma. Dat programma vereist één menselijke technicus voor elke 20.000 computers. Zo goed als elke job voor een scherm verdwijnt, nu of straks. Digitale werknemers in India zijn even kwetsbaar als hun tegenhangers in het Westen. Geen mens kan op tegen de meedogenloos dalende kost van automatisering. Software kan nu met de auto rijden en studenten punten geven.

Maar Fords tweede punt is de hamer die de pijnlijke nagel er ferm inklopt. Doordat de winsten van de nieuwe economie afgeroomd worden door enkelingen, vertragen robots de locomotief van groei: de consumptie van de middenklasse. Hoe meer arbeid oneconomisch wordt in vergelijking met machines, hoe minder koopkracht. De Amerikaanse economie produceert ruim een derde meer vandaag dan in 1998 met dezelfde arbeidskracht en een veel grotere bevolking.

Toch heeft het nog altijd zin om te studeren. Hoger geschoolden verdienen nog altijd meer, maar hun lonen dalen wel: in het geval van een afgestudeerde beginner van 52.000 dollar in 2000 naar 46.000 nu. Het loon van postgraduatens stagneert. En niet iedereen kan een universitair diploma halen. Bijgevolg: veronderstellen dat hoge scholing de verslapping kan opkrieken is 'als geloven dat in het zog van de mechanisering van de landbouw de meerderheid van de afgeschreven landarbeiders werk zouden kunnen vinden als tractorbestuurder'.

Robert Skidelsky, economisch historicus en grootste Keyneskenner, voegt er nog een derde gat aan toe. 'Een van de dingen die mensen niet begrijpen is dat machines in de 19de eeuw wel degelijk grote werkloosheid creëerden. Waarom werd die dan niet almaar groter? Omdat er toen een bijna leeg continent was waar mensen naartoe konden trekken: Amerika. Dat absorbeerde grotendeels de brokken van de automatisering. Het creëerde ook nieuwe markten. Dus de luddieten (een groep Engelse textielarbeiders die tegen de invoering van mechanische weefgetouwen waren) hadden het niet helemaal bij het verkeerde eind. Ze begrepen gewoon, zoals vele anderen, de mogelijkheden niet die Amerika bood. Maar als die verruiming van de horizon er niet was geweest, dan had de afnemende meeropbrengst van de automatisering zich al veel sneller laten voelen. En ik denk dat dat vandaag aan het gebeuren is' (*De Tijd*, 30 november 2015).

Martin Ford gelooft niet dat technologische vooruitgang te stoppen is, en vindt het ook niet wenselijk om dat te proberen. Maar de roboteconomie gaat wel onontkoombaar de beloning van arbeid uitknippen.

Is dat zo? Moet er een kruisteken over werk en loon? Op onderzoek.